

ויש מי ששיער (על פי המתואר בספר מכבים), שמעשה זה ארע בשבת, מפני שלא רצו לעשות מלחמה ולעמוד על נפשם ביום השבת, ולכן הגבילו את איסור היציאה בסנדל המסומר לשבת וליום טוב בלבד. רק אחר כך התיעצו עם מתתיהו ואוהביו 'ביום ההוא לאמר: כל אדם אשר יבוא אלינו למלחמה ביום השבת נלחם בו ולא נמות כולנו כאשר מתו אחינו במחבואים'. עפ"י הר"ח ארנטרוי, 'עיונים בדברי חז"ל ובלשונם' עמ' יז).

(ע"ב) 'לר' חנינא בן עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה' — יתכן להסביר דעה זו, שחכמים תקנו רק באותם אופנים כמעשה שהיה, כדי שדוקא מתוך כך ייזכר המאורע שארע, ובכך ישימו הדבר על לבם ביותר שלא יישנה. (ביתר הרחבה ע' במובא בחגיגה כב-כג, גליון ג).

דף טא

'סיים דימיניה ולא קטר וסיים דשמאליה וקטר והדר קטר דימיניה' — ואם הוא אטר-יד-ימין, כתבו אחרונים שנועל תחילה את של ימין כשאר כל אדם, [שהרי חשיבות הימין נלמדת מבהונות יד ורגל דמצורע, כדברי התוס', ושם אין חילוק בין אדם לאדם], וגם יקשור של ימין תחילה, [שהרי הוא מניח תפלין על ימינו, שהיא יד-כהה שלו], ואחר כך ינעל של שמאל ויקשור. (בכור שור. ומובא בשערי תשובה ובמשנ"ב או"ח ב, ד).

א. נראה שאין הדבר תלוי בהנחת תפלין של אותו אדם דוקא, ועל כן גם אשה וקטן קושרים בשמאל תחילה, כי מצאנו בתורה חשיבות ליד שמאל לענין קשירה. והאיטר-יד (איש או אשה) קושר של של ימין תחילה, כי היא נחשבת כיד שמאל של כל אדם לענין זה, שהרי היא לו היד הכהה.

ולפי טעם זה יתכן שאדם שרוב מעשיו בשמאל ורק כותב בימין, הגם שמניח תפלין בשמאל לדעת כמה מהפוסקים [לפי שנאמר 'וכתבתם וקשרתם'], יש לו לקשור של ימין תחילה, כי לענין זה אינו תלוי בכתיבה ובהנחת תפלין בפועל של אותו אדם, אלא בהגדרה הכללית של היד.

ב. אטר-יד-ימינו, שברגליו הרי הוא ככל אדם שכחו בימין — משמע מדברי ה'בכור-שור' שיקשור של שמאל תחילה. וכן כתב בהגהות איש מצליח באו"ח שם.

ג. בגדים אחרים שיש בהם קשירה — המשנ"ב (ב סק"ו, מארצה"ח) כתב שאנפלאות של לבד שיש בהם קשירה, אין צריך להקדים קשירת השמאל לימין. ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ד י) הביא דעות האחרונים בזה, והסיק שיש להחמיר לכתחילה (לקשור בשמאל). וצ"ב מה שייך כאן חומרא, הלא לפי הדעות שקשירת בגדים אינה דומה לתפלין כקשירת עור, שוב יש להקדים ימין כבשאר דברים, [והמשנ"ב שנקט 'אין צריך' — לאו דוקא, או אפשר משום שהוא מסופק בדבר].

שאלה למורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א: האם יש ענין להתיר הקשר של מנעל ימין תחילה (משום כבוד שמאל, שהחשיבות תורה לענין קשירת תפלין), או אין להקפיד בדבר? תשובה: כמדומה שאין נוהגין כן.

כשלוש חלוקות, טוב לשים שני צדי הבגד ביד ימינו וילבש הימין ואחר כך השמאל, ויכוין כי הכל נכלל בימין ומן הימין בא לשמאל. ('כוונות' — מובא במשנ"ב ב סק"ד).

'... ודו"ק כי לא דבר יק הוא הואיל ובש"ס האריכו בדינים אלו'. (לשון ה'בכור-שור')

'בוהר, הימין מקרב, וכשהוא דוחה — בשמאל. וגם בעת הדחיה בשמאל נמצא קירוב בימינא, דהנה הימין היא העיקרית והשמאל יד כהה בחלישות, וזהו 'כי חפץ חסד הוא', ובוה בהקירוב הוא בימינא העיקרית, שזאת החפץ והרצון, ובהיריחוק ח"ו שהוא היפוך החפץ והרצון ד'כי לא אחפוז...'. אז בשמאל, שהוא בחלישות, שהוא נגד החפץ והרצון, ואז גם כן הימין לא יוכל להתאפק ועושה חפצו בהקירוב, וזהו הסוד דיצר תינוק ואשה השמאל דוחתו והימין מקרבו' (מתוך 'אמרות טהורות' (אמשינוב), ח"ג נו).

*

'תלמידי חכמים כל מעשיהם פונות אל תכלית אחת, אפילו בשעה שעסוקים בצרכי גופם לבם פונה לכוונת עבודת השם. כבר ידעת שכשהוא נועל מנעליו מברך 'שעשה לי כל צרכי', כמו שהתבאר במקומו. אף כשהוא נועל, נועל של ימין תחלה כדי להעלות על לב, שבכל דבר ראוי להימין ולחלוק כבוד לכל מי שהוא הולך דרך ימין. ... ובסוגיא זו הוזכרה בהפך מפני שצד השמאל צד התפלין, וכדי להעלות על לב ענין שרשי האמונה והיחוד. וזה לדרב מצוה נתכונן'. (מתוך המאירי. הריטב"א באר 'חזינא ליה לרב כהנא לא קפיד' — לומר שמי שאינו מפקיד — אין מקפידים עמו, ושומר פתאים ה'. משמע מדבריו שענין ההקפדה על הקדמת הימין, משום שמירה הוא).

*

'אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין' — לא אסרו שימוש בקמיע של עיקרין בשבת משום גזרת שחיקת סמנים — כי נראה שלא היתה זו רפואה טבעית אלא סגולית, ולא היה אדם מהרהר אחרי הקמיעות עד שיבוא לחדש בהם שום דבר, לכך לא גזרו עליהם. ויש מתרצים שאין לחוש לשחיקת סמנים אלא ברפואה שהגוף נהנה או מרגיש בה. (מאירי)

(ע"ב) 'תלתא קמיע לתלתא גברי, חד חד זימנא — גברא איתמחי קמיעא לא איתמחי' — לדעת רש"י והר"ן, התמחה האדם לכל מיני קמיעות לחלאים שונים. ואילו התוס' והרא"ש חולקים וסוברים שאין מועילה המחאה כזאת אלא הומחה האדם לאותו לחש שנשתמש בו שלש פעמים והועיל. והסביר הריטב"א את סברת רש"י: 'דהא בהני מילי דלענין הוצאת שבת דבעינן שלא יהא קמיע משוי, אין אנו צריכים ודאות גמורה שיהא הקמיע ראוי לרפואה וחזקה אלימתא, אלא כל שיש בקמיע בטחון לדעת בני אדם, שסבורים שהוא ראוי לרפאת בהם — חשיבא לן שהוא חשוב לו מלבוש, ודעת בני אדם כי כל רופא שריפא ג' חלאים משונים, שקמיעותיו טובות ומועילות'. (וע"ע בסברה זו, מש"כ בסוף הפרק).

'היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה — יגוד ויגזנו' — אבל לכתחילה אסור לכתוב שם שלא בספר, מפני שיוכל לבוא לידי בזיון. ולכן נזהרים שלא לכתוב שם באיגרת. (עפ"י הרמ"א — יו"ד רעו, יג).

בשו"ת פנים מאירות (ח"ב קלב) דן אודות כוסות שנחקקו עליהן שמות, גם שם הויה ב"ה ככתבתו. וצידד לומר שמא לא אסרו בגמרא להשתמש אלא כשהשם כתוב על ידות הכלים, שהוא מקום בזיון היות ויד הכל ממשמשת שם, אבל כשאינו במקום בזיון — מותר להשתמש. אך העלה שמכל מקום אין להקל לשתות באותם כלים. ודעתו נוטה לכרוך על מקום כתיבת השם גימוניות של זהב או של משי, ואז מותר לשתות מן הכלים ללא שום פקפוק. (מובא בפ"ת יו"ד רעו סקכ"ה).

ואולם יש סוברים שלעולם השם טעון גניזה והכלי אסור בשימוש אעפ"י שמכסה את מקום השם — כי לא משום בזיון אסרו את השימוש בכלי, עד שנחלק בין הידות לגוף הכלי, אלא משום איסור הנאה של הכלי ע"י השם נגעו בה. וזה שנקטו 'ידות הכלים' — אפשר לרבותא, שאעפ"י שאינו עיקר מקום שימוש הכלי, אעפ"כ נאסר גוף הכלי, כל שכן כשנכתב בגוף הכלי שאסור. (ע' חות יאיר טז; שבט הלוי ח"ב קמח. וע' אגרות משה יו"ד ח"ב קלד, שאם כי לדינא נראה שאם אין השם כתוב בדרך בזיון יש להתיר להשתמש בכלי, אבל למעשה קשה לעשות נגד החו"י).

ע"ע בפ"ת סקכ"ז, לאחר שהביא תשובת החו"י אודות חריטת שם על טבעת, וענידתה, הביא משו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב קמ) שמתיר לענדה לסגולת שמירה ע"י חיפוי עור, ואעפ"י שנהנה מן השם ע"כ שעונד — אין זה נקרא הנאה ושימוש אלא להגן.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"א צו) העלה, שאם כותב שם השם בתוך פסוק או דברי שבה, אם אין חשש בזיון, כגון שלא מכניסו למקום מטונף ואינו בידות הכלים — אין לאסור. אבל אם כתב שם השם לברו, הרי זה דרך בזיון והכלי נאסר בשימוש. והורה שם אודות מנורה שנעשה להיות כנגד העמוד של שליח הציבור, שחקקו עליה שם הוי' לבדו — שיש לקבעה במסמרים לדלתות ארון הקודש מבפנים, ובה סר חשש הורדה מקדושה וגם חשש מחיקה וכדו').

'אלא לענין גניזה, תא שמע היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה יגוד ויגנונו. אלא ליכנס בהן בבית הכסא, מאי, יש בהן קדושה ואסירי או דילמא אין בהן קדושה ושרי' — מבואר כאן, שאף על פי שלענין דין גניזה ואיסור מחיקה, השמות שבקמיע בכלל, אף על פי כן אפשר שאין איסור להכנס עמהם לבית הכסא; —

ויש לבאר טעמו של דבר; איסור מחיקה נובע מלאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם, ויתכן שהוא קיים גם בשמות שלא נתקדשו כהלכתם, כי הוא שייך לעצם מהותו של שם ולא דוקא לקדושתו. ומשום כך יתכן להסתפק בקדושת השמות שבקמיעין, לענין כניסתם למקום מבוזה, הגם שיש בהם איסור מחיקה ודאי'. (עפ"י ברכת מרדכי ח"א כג, טז).

הנה מבואר בדברי כמה ראשונים (בברכות כג, ע"ע במובא שם) שאין איסור בכניסה עם תפלין לבית הכסא קבוע מצד עצמה אלא מפני החשש שמא ייפנה בהם או יפית. ומוכח שאיסור כניסה לביה"כ עם דבר שבקדושה אינו מן התורה אלא מדרבנן, [ויש מקלים להלכה בתפלין המונחות עליו, אם עובר לפי דרכו שם ואינו קבוע שם]. ואינו דומה למחיקה ואיבוד שנאסרו מדין התורה. וזהו שנסתפקו בהכנסת קמיע הגם שאסור במחיקה).

דף סב

'דלי"ת של תפלין הלכה למשה מסיני... יו"ד של תפלין הלכה למשה מסיני' — התוס' לא גרסו זאת. על מחלוקת הראשונים האם דל"ת ויו"ד שבתפלין הלכה למשה מסיני אם לאו — ע' חדושי מרן רי"ז הלוי; אור שמח — תפלין ג, א. וע"ע במובא לעיל כה.